

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 9/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle Luonnonvara- keskusta koskevaksi lainsäädännöksi

Maa- ja metsätalousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 22 päivänä huhtikuuta 2014 lähettäessään hallituksen esityksen eduskunnalle Luonnonvarakeskusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 33/2014 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi maa- ja metsätalousvaliokuntaan samalla määrännyt, että ympäristövaliokunnan on annettava asiasta lausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- tutkimusjohtaja Mikko Peltonen, maa- ja metsätalousministeriö
- kehitysjohtaja Ilkka P. Laurila, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus

- tutkimusjohtaja Taneli Kolström, Metsätutkimuslaitos
- tutkimusjohtaja Vesa Ruusila, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
- hallituksen varapuheenjohtaja Sirkku Manninen, Suomen Luonnonsuojeluliitto ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- ympäristöministeriö
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Kainuun kalantutkimusasema
- Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Merenkurkun toimipaikka
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Arktinen keskus.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Esityksessä ehdotetaan Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT), Metsätutkimuslaitoksen (Metla) ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (RKTL) yhdistämistä uudeksi Luonnonvarakeskukseksi vuoden 2015 alusta. Luonnonvarakeskuksesta tulisi Suomen toiseksi suurin tutkimuslaitos, johon yhdistettäisiin myös maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen tilastotehtävät ja maataloustuotteiden hintaseuranta.

Lakiehdotuksen tavoitteena on edistää maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tutkimuksen yhteiskunnallista ja tieteellistä vaikuttavuutta sekä toiminnallista tehokkuutta. Tavoitteen toteuttamiseksi pyritään luomaan kilpailukykyinen sekä tehokas tutkimus- ja asiantuntijaorganisaatio, joka pystyy nykyistä eriytettyä rakennetta paremmin vastaamaan nopeasti muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin. Kokonaisvaltaisella tutkimuksella tulee vastata kehittyvän biotalouden ja esimerkiksi uusiutuvan

energian tuotannon tarpeisiin. Valiokunta toteaa, että uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käytön ja suojelun yhteensovittaminen vaatii uudenlaista tietoa ja ratkaisumallien kehittämistä.

Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota Luonnonvarakeskukselle asetettuihin kunnianhimoisiin tavoitteisiin ja samanaikaiseen resurssien voimakkaaseen vähentämiseen. Luonnonvarakeskuksen perustamisen suurimpana haasteena on resurssien merkittävä ja nopea leikkaaminen. Lakiehdotuksen mukaan uuden keskuksen toimintamenorahoitus vähenee vuoteen 2017 mennessä noin 20 miljoonaa euroa vuoden 2013 tasoon verrattuna, joka tarkoittaa noin 25 prosentin säästöjä. Lisäksi valtionhallinnon muut säästötoimenpiteet vähentävät rahoitusta siten, että muutosten yhteisvaikutus keskuksen kehyyseen on noin 21,9 miljoonaa euroa. Lisäksi hallituksen kehyspäättös 25.3.2014 saattaa leikata Luonnonvarakeskukselta vielä vuosittain 0,5–0,7 miljoonaa euroa. Organisaatiomuutoksen toteuttaminen lisää myös aluksi toiminnan kustannuksia, mutta fuusiosta seuraavat synergiaedut ja säästöt syntyvät vasta pidemmällä aikavälillä. Muutokseen varautumista varten keskuksen perustamishankkeessa on laadittu talous- ja rakennohjelma.

Toiminnallisesta näkökulmasta uuteen Luonnonvarakeskukseen siirtyvät kaikkien erillislaitosten lakisääteiset sekä viranomaisluontoiset tehtävät ja velvoitteet. Valiokunta toteaa, että budjettirahoituksen voimakkaasti pienentyessä näiden tehtävien osuus toiminnasta saattaa kasvaa, mikä vastaavasti voi vähentää toimialan elinkeinojen sekä uusien palveluiden ja muiden innovaatioiden kehittämiseen käytettävissä olevia resursseja. Samanaikaisesti esitykseen sisältyviä tavoitteita tutkimustoiminnan kansainvälisen kilpailukykyyn parantamisesta sekä innostavan ja houkuttelevan yhteistyökumppanin ja kilpailukykyisen työnantajan rakentamisesta voidaan pitää erittäin kunnianhimoisina tavoitteina.

Rahoitusrakenteen voimakkaaseen muutokseen sopeudutaan lisäämällä ulkopuolisen rahoituksen hankintaa, tehostamalla toimintoja ja vä-

hentämällä kustannuksia. Luonnonvaratutkimuksen resursseja ja korkeaa osaamistasoa pyritään esityksen mukaan turvaamaan lisäämällä etenkin keskuksen täydentävää rahoitusta. Tavoitteena on kompensoida kolmannes vähenevästä kehysrahoituksesta hankkimalla täydentävää rahoitusta sekä uusista rahoitusinstrumenteista että perinteisistä rahoituslähteistä. Täydentävän rahoituksen hankkiminen edellyttää kuitenkin tutkimuksen huippuosajien sitoutumista laitoksen toimintaan, mikä voi vaikeutua tutkimusrahoituksen vähentyessä merkittävästi. Tutkimuslaitosten kannalta rahoitusuudistuksen ongelmana on myös se, että uusien rahoitusinstrumenttien rahoitus kootaan lähes yksinomaan tutkimuslaitoksilta, joiden osuus koko tutkimusvolyyminä on kuitenkin alle kolmannes. Sen sijaan uusia rahoitusinstrumentteja on jakamassa yli kolminkertainen määrä tutkijoita (ml. yliopistot, ammattikorkeakoulut ja konsultit), joten kilpailu rahoituksesta tulee väijäämättä kiristymään.

Valiokunta painottaa hallintotoimintojen mahdollisimman tehokasta hyödyntämistä toimintoja yhdistämällä. Riittävästi ulkopuolista rahoitusta hankkimalla tutkimusresurssit ja korkea osaamistaso tulee säilyttää. Esityksen tavoitteiden ja keskukselle varattujen resurssien välillä on kuitenkin epätasapainoa, jonka vaikutuksia tulee arvioida. Valiokunta korostaa tutkimusrahoituksen riittävyyden seurantaa ja tarvittaessa tutkimusresurssien lisäämistä budjettirahoituksen kautta, jos ulkopuolista rahoitusta ei ole mahdollista hankkia suunnitellusti.

Valiokunta katsoo luonnonvarakeskusta koskevan uudistuksen luovan myös mahdollisuuksia luonnonvara-alan ja biotalouden tutkimuksen kehittämiseksi sekä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämiselle. Luonnonvara-alan tutkimustarve on maailmanlaajuisesti voimakkaassa kasvussa. Globaalit ilmiöt, kuten ilmastonmuutos sekä raaka-aineiden ja fossiilisen energian ehtyminen, rajaavat tulevaisuudessa ihmisen hyvinvointia aikaisempaa enemmän. Ihmiskunnan haasteet lisäävät tarvetta alan tutkimukselle. Maapallon resurssit eivät riitä kaikkeen nykyiseen kulutukseen, ja vaatimus raaka-ainei-

den kestävästä käytöstä ja uusiutuvien luonnonvarojen tehokkaammasta hyödyntämisestä kasvaa jatkuvasti. Luonnonvarakeskuksen perustamisella tulee vahvistaa tutkimusta, jota tarvitaan biotalouden ja siihen pohjautuvan hyvinvoinnin rakentamisessa. Valiokunta toteaa, että luonnonvarojen kestävä käyttö edellyttää jatkossa eri tieteenalojen osaamista innovatiivisesti yhdistävää tutkimusta ja syvää asiantuntemusta. Valiokunta pitää tärkeänä, että Luonnonvarakeskuksella vahvistetaan biotalouden kehittämiseen perustuvaa tutkimusta kokonaisvaltaisesti.

Keskuksen tutkimustyön odotetaan tehostuvan tutkimustyötä kilpailuttamalla, mutta esimerkiksi pitkäaikaista luonnonvarojen kestävä käytön kannalta keskeistä ympäristöseurantaa ei voida käytännössä toteuttaa kilpailuttamalla. Valiokunta korostaa erityisesti ympäristöseurantojen pitkien aikasarjojen merkitystä erityisesti metsä-, riista- ja kalantutkimuksessa. Valiokunta katsoo, että Luonnonvarakeskuksen perustamisen yhteydessä tulee huolellisesti arvioida tärkeimmät pitkäaikaiset ympäristöseurannat ja jatkaa tärkeimpiä seurantoja. Pitkäkestoiset seurannat ovat olleet erityisesti Metlan ja RKTL:n vahvuus. Valiokunta pitää tarpeellisena, että Luonnonvarakeskuksessa ympäristön- ja luonnonsuojelua tukevan tutkimus- ja seurantatiedon tuottaminen huomioidaan riittävällä painoarvolla.

Esityksessä todetaan, että Luonnonvarakeskuksen toimipaikkaverkko kattaa koko Suomen. Säästötavoitteista johtuen tavoitteena on kuitenkin tulevaisuudessa ylläpitää nykyistä vähemmän toimipaikkoja ja keskittää toimintaa tutkimuksen, toimintojen ja alueellisen sijoittumisen

kannalta keskeisille seuduille etenkin yliopistojen läheisyyteen. Valiokunta korostaa viranomaisyhteistyön ja tutkitun tiedon tehokkaan hyödyntämisen kannalta sitä, että keskuksen toiminnan tulee säilyä aidosti koko Suomen kattavana. Toimipaikkojen karsimisen tulee pohjautua perusteellisiin vaikuttavuusarviointeihin, eikä vuokratilakustannussäästöihin. Alueellinen kattavuus on tällä hetkellä nykyisten tutkimuslaitosten selkeä vahvuus, joka tulee säilyttää. Tutkimuksen osalta tulee toimipaikkojen sijoittelussa huomioida hyvän alueellisen vuorovaikutuksen säilyminen esimerkiksi Merenkurkussa ja Euroopankin mittakaavassa merkittävä kohteellinen kalantutkimus Paltamossa. Myös arktisten luonnonvara-asioiden erikoisosaamista tulee edistää.

LYNET on maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön hallinnonalaisten tutkimuslaitosten (Elintarvikevirasto Evira, Geodeettinen laitos, MTT, Metla, RKTL ja Suomen ympäristökeskus SYKE) muodostama yhteenliittymä, jonka avulla on pyritty lisäämään tutkimuksen vaikuttavuutta ja tehostamaan toimintaa yhteisillä tutkimusohjelmilla ja asiantuntijapalveluilla. Valiokunta pitää tärkeänä, että yhteistyötä LYNETin puitteissa kehitetään edelleen nykyisen toimivaksi osoittautuneen mallin mukaisesti.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta esittää,

että maa- ja metsätalousvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

YmVL 9/2014 vp — HE 33/2014 vp

Helsingissä 6 päivänä toukokuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Martti Korhonen /vas	Jari Lindström /ps
vpj.	Rakel Hiltunen /sd	Eeva-Maria Maijala /kesk
jäs.	Tarja Filatov /sd	Tapani Mäkinen /kok
	Christina Gestrin /r	Martti Mölsä /ps
	Timo Heinonen /kok	Sari Palm /kd
	Pauli Kiuru /kok	Anni Sinnemäki /vihr
	Jukka Kärnä /sd	vjäs. Sirpa Paatero /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jaakko Autio.